

УДК – [784.071.2:929Ходакова](477)

Валентина БУЦЕРОГА,
студентка магістратури Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Україна, Вінниця) ms.butseroga@mail.ru

ТВОРЧИСТЬ Т. А. ХОДАКОВОЇ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ Є. С. МІРОШНИЧЕНКО

У статті здійснено спробу систематизації творчих і педагогічних методів старшого викладача Київської національної музичної академії імені Петра Чайковського Тамари Анатоліївни Ходакової, яка є ученицею Є. С. Мірошніченко. На основі матеріалів нечисленних публікацій, відео-програм та завдяки розгорнутому особистому листуванню із Т. А. Ходаковою, автором статті виокремлено засади вокально-педагогічної методики педагога; виконавські основи, які викладач продукує із багатого особистого сценічного досвіду та з порад свого наставника Є. С. Мірошніченко та виявлено спадковість педагогічних традицій Київської вокальної школи.

Ключові слова: вокально-педагогічна школа; виконавсько-педагогічні засади, музична культура, постановка голосу, сценічна майстерність.

Літ. 11.

Valentyna BUTSEROHA,
student of magistracy
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University
(Ukraine, Vinnytsia) ms.butseroga@mail.ru

T. KHODAKOVA'S CREATIVITY IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF E. S. MYROSHNYCHENKO'S VOCAL-PEDAGOGICAL TRADITIONS

The article attempts to systematize the creative and pedagogical methods of Tamara Anatolievna Khodakova, the senior teacher of Kyiv Petro Tchaikovsky National Musical Academy, who is a pupil of Ye. S. Miroshnychenko Based on the materials of a few publications, video programs and the author's expanded personal correspondence with T. A. Khodakova, had distinguished the principles of vocal and pedagogical methods of her teacher, also the performance bases that her teacher established by her great personal stage experience and the advice of her teacher E. S. Miroshnychenko has and the heredity of the pedagogical traditions of Kiev vocal school are revealed.

Key words: vocal-pedagogical school; performance and pedagogical principles, musical culture, voice performance, stage skills.

Ref. 11.

Валентина БУЦЕРОГА,
студент магистр Винницького государственного
педагогического университета имени Михаила Коцюбинского
(Украина, Винница) ms.butseroga@mail.ru

ТВОРЧЕСТВО Т. А. ХОДАКОВОЙ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО- ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ Е. С. МИРОШНИЧЕНКО

В статье выполнено попытку систематизации творческих и педагогических методов старшего преподавателя Киевской национальной музыкальной академии имени Петра Чайковского Тамары Анатольевны Ходаковой, которая является ученицей Е. С. Мировшниченко. На основе

Буцєрога В. Творчїсть Т. А. Ходакової у контекстї розвитку...

матеріалов немногочисленних публікацій, відео-програм и благодаря развернутом персональном переписке с Т. А. Ходаковой, автором статьи выделились основы вокально-педагогической методики педагога; исполнительские основы, которые преподаватель изготавливает из большого личного сценического опыта и советов своего учителя Е. С. Мірошніченко и выявлены наследственность педагогических традиций Киевской вокальной школы.

Ключевые слова: вокально-педагогическая школа; исполнительно-педагогические основы, музыкальная культура, постановка голоса, сценическое мастерство.

Лит. 11.

Постановка проблеми. Київська вокально-педагогічна школа володіє міцними і розгорнутими традиціями, закладеними ще на межі XIX–XX століть. Представники вітчизняної вокальної школи цього періоду отримали заслужене визнання на світовій оперній сцені. Останнім часом і в Україні значно підвищився інтерес до академічного вокалу, який, разом з популярними естрадним і народним співом, отримав багато шанувальників серед молоді. Академічний вокал привертає увагу і слухачів, і виконавців. Такий інтерес можна пояснити, з однієї сторони, співучістю нашої нації, для якої пісня завжди була невід’ємними супутником в усіх аспектах її життя; а з іншої – визнанням українського вокального мистецтва за межами держави, що змушує і співвітчизників підтримувати кращі його традиції. Про майстерність вітчизняної вокальної школи свідчить творчість О. П. Мишуги, М. Е. Донець-Тессейр, Є. С. Мірошніченко та інші корифеї української сцени. Усі вони були й педагогами – професорами Київської консерваторії, які у свій час зробили невичерпний внесок в історію становлення та розвитку вітчизняної вокальної школи.

Можна прослідкувати педагогічну лінію спадковості у розвитку Київської вокальної школи. Великий педагог та співак О. П. Мишуга виховав плеяду висококласних спеціалістів М. Е. Донець-Тессейр, О. Микиша та інших. Учнями професора кафедри сольного співу Київської національної музичної академії М. Е. Донець-Тессейр були Є. С. Мірошніченко, І. Колодуб, Н. Макарова. Учениця М. Е. Донець-Тессейр Є. С. Мірошніченко допомогла реалізувати свій творчий потенціал великій кількості вокалістів світового класу та передала свій педагогічний досвід послідовникам Є. Мірошніченко, Р. Колесник, В. Вотріна, Н. Куделя; педагогів М. Єгоричеву, І. Колодуб, Н. Макарову.

Вихованкою Є. С. Мірошніченко, яка була під пильним оком педагога та увібрала в себе весь педагогічний спадок співачки, була Т. А. Ходакова – одна із останніх підопічних професора кафедри сольного співу Київської консерваторії. Т. А. Ходакова – співачка, яка за роки своєї вокально-сценічної роботи вже встигла виступити перед широким глядацьким колом у численних образах різних часів і епох та виховати гідних послідовників вокально-педагогічної методики своєї школи.

Аналіз досліджень. Вивченню специфіки вокально-педагогічних традицій Київської школи присвячені роботи Ф. Анікєєва і З. Анікєєвої [1], Л. Дмитрієва [2; 3], М. Донець-Тессейр [4; 5], Н. Малишевої [6], А. Менабені [7], Г. Стулової [8], та ін.

Мета статті – виявити головні особливості виконавсько-педагогічного стилю Т. А. Ходакової як учениці та послідовниці Є. С. Мірошніченко на основі вивчення творчого шляху сучасної співачки та виявлення головних методичних засад її творчості.

Виклад основного матеріалу. Педагогічний вклад вокальних педагогів та співаків XIX–XX ст. стали рушійною силою в вихованні великої кількості гідних представників вітчизняного вокального мистецтва двадцятого століття. Однією із визначних постатей в вокальній сфері мистецтва України була Євгенія Семенівна Мірошніченко, яка зба-

гатила вокально-педагогічний досвід Київської школи власним методичним внеском. Виховані педагогом українські вокалісти світового рівня, які були затребуваними на провідних закордонних сценах та відстоювали честь вітчизняної вокальної школи, стали новим етапом розвитку Київської вокальної школи. Творчість учнів Є. С. Мірошніченко ще не стала об'єктом системної уваги науковців у галузі мистецтвознавства і музикознавства зокрема. Насамперед, інформацію про учнів можна отримати, здебільшого, лише з газетних публікацій, які не містять аналітичного підходу до інформації. Т. А. Ходакова є нашою сучасницею, з мистецтвом якої можна познайомитися на сценах Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва та Київського національного академічного театру оперети. Враховуючи значний творчий потенціал виконавиці, її працездатність, сценічний досвід, історії її творчого шляху з кожним днем збагачуються новими досягненнями та злетами. Завдяки співпраці Т. Ходакової з автором даної роботи більша частина інформації отримана з особистого спілкування із педагогом.

Сучасний слухач знає Т. Ходакову за образами Марієтти з оперети «Баядера», Нінон з оперети «Фіалка Монмартру» І. Кальмана, Беатріче з мюзиклу О. Колкера «Труффальдіно із Бергамо» та ін., які постійно збагачують творчий арсенал співачки.

Народилась майбутня співачка в маленькому містечку Ровеньки Луганської області, в шахтарській сім'ї, однак, основою усього життя Т. Ходакової стала музика, і як говорить сама співачка: «не я обирала мистецтво, а скоріше, воно обрало мене».

В 1996 році Т. Ходакова поступила на вокальний факультет до Київської національної музичної академії ім. П. Чайковського. Як пригадує Т. Ходакова: «Мені порадили їхати не просто до консерваторії, а їхати саме до викладача, як до майстра». В одному з інтерв'ю Т. Ходакова розповідала, що «Євгенія Мірошніченко була педагогом не просто в класі – вона була рідною людиною в звичайному житті» [2]. Стосовно педагогічних якостей свого педагога Т. Ходакова зауважує, що Є. Мірошніченко справедливо оцінювала кожного студента, однак завжди по максимуму намагалась кожного підтримати, в кожному вона бачила щось хороше – те зерно, яке могло далі прорости.

Уже з 2011 року в Т. Ходакова розпочала власну педагогічну працю в Київській музичній академії на кафедрі сольного співу в якості педагога, де вона передає здобуті методичні та практичні знання вітчизняної вокальної школи новим поколінням.

За роки педагогічної практики в консерваторії старший викладач Т. Ходакова зробила для себе висновки, що навчити співати можна усіх, а іноді простіше це зробити з «нуля». Співачка пояснює цей процес наступним чином: «Це як шити плаття. Пошити його простіше, ніж перекроювати, коли воно уже викроєне по певному лекалу. Так само і з голосом» [1]. Зважаючи на педагогічні погляди Т. Ходакової, її творча стратегія закономірно сформована як із власного досвіду, так і з досвіду, отриманого в класі професора Київської консерваторії Є. Мірошніченко.

Т. Ходакова у своєму класі постановки голосу продовжує традиції української вокальної школи, підвалини якої заклав ще О. Мишуга, розвивала М. Донець-Тесейр та вдосконалювала Є. Мірошніченко. Пригадуючи роботу в класі свого педагога, Т. Ходакова зауважує, що Є. Мірошніченко «ніколи не встановлювала рамок. Із нею можна було поговорити як з подругою і це надзвичайно полегшувало сам процес навчання. Сьогодні, коли я сама викладаю, також керуюсь цим принципом» [2].

Розповідаючи вже про досвід власної педагогічної практики, особливості складної справи вокаліста-професіонала, Т. Ходакова зауважує, що «в оперного співака насправді працюють не лише дві вокальні складки, – у даному процесі беруть участь тіло, розум

і, найголовніше, душа. Це надзвичайно складна інтелектуальна, фізична та душевна робота». Безперечно варто пам'ятати, що спів без емоційного злиття із художнім образом, без певного підтексту не є довершеним, а перетворюється у вправне виконання тексту, а це вже не мистецтво. Т. Ходакова стверджує, що «особлива складність оперного співу полягає, саме у поєднанні всіх вокальних факторів у єдиний цілісний механізм, який злагоджено працює та доповнює усі свої сторони для повноцінної суцільної картини».

На рахунок методів вокального навчання у своїй роботі Т. Ходакова певна, що це «тема окремої книги», адже усі аспекти є надзвичайно важливими і усім приділяється дуже багато уваги при роботі в класі. Відтак, на погляд педагога дихання має бути не поверхневим, а глибоким, аби можна було проспівати усю фразу без задишки на спокійному продику. Атака звуку вокаліста на початковому етапі навчання має бути м'яка та активна, ні в якому разі не тверда, адже це може зашкодити здоров'ю голосового апарату вокаліста.

Спираючись на досягнення у галузі вокальної науки, педагог стверджує, що у вокаліста-професіонала звук має знаходитись лише біля резонаторів і ніяк інакше. Багато опублікованих статей та вокальних видань, з приводу вирівнювання голосу та розвитку діапазону стверджують, що для повноцінного звучання слід використовувати змішане резонування, тобто головний та грудний реєстри одночасно, що призведе до якісної зміни тембру вокаліста, який має зберігатись протягом усього вокального діапазону.

На думку Т. Ходакової вокаліст має бути на сцені універсальним співаком і актором водночас, а також володіти танцювальними основами, Т. Ходакова зауважує, що «в класі ми намагаємось розбирати кожен твір як драматичний уривок, працювати з підтекстом, інтонацією, словом». Зважаючи на власний сценічний досвід та тривалу педагогічну практику, прискіпливість педагога до своїх вихованців у галузі сценічної майстерності є виправданою вимогою.

Важливим методом роботи в класі Т. Ходакової є постійна присутність та аналіз недоліків та успіхів студентів не лише на своїх уроках, але й на інших заняттях в своєму класі. Ще пригадуючи власні студентські роки, Т. Ходакова розповідає, що «на початкових курсах я приходила з професором, і йшла з нею. Так, це дуже втомлювало, але я навчилася чути, відчувати і розуміти голоси, розуміти, що в даний момент відбувається з апаратом співака, які є недоліки і як їх позбутись. Крім того я познайомилася з величезним вокальним репертуаром, і я бачила, як з цим репертуаром працює майстер».

Педагог вважає, що важливо піклуватись про здоров'я голосового апарату вокаліста, адже «спів – то й же спорт. Коли співаєш, у цьому бере участь все тіло, тому себе необхідно тримати в гарній фізичній формі, а голос потрібно берегти, не перевантажувати» [9].

На базі знань, які студенти отримують під час уроків у класі Т. Ходакової, та отриманих умінь, які згодом природно переростають у вокальні навички, слід підкреслити професійні якості педагога, які допомагають пришвидшити для студентів процес засвоєння теоретичного матеріалу та вокально-практичної майстерності.

Станом на 2017 рік у класі постановки академічного вокалу Т. Ходакової уже є вісім студентів, які успішно закінчили своє навчання в консерваторії. Також продовжують навчатися співу ще п'ять дівчат, зокрема із високими голосами – сопрано. Педагог зазначає, що паралельно працює ще із багатьма учнями, в тому числі із чоловічими голосами. Т. Ходакова розповідає, що особливу насолоду від праці педагог отримує у роботі із хормейстерами .

На запитання автора роботи, чи пишається педагог своїми студентами та випускниками, Т. Ходакова відповіла: «Насправді, пишаюсь усіма. За час навчання в консерваторії дівчата пройшли складну дорогу. У кожній були якісь вокальні недоліки – або природні, або набуті. Сподіваюся, я змогла допомогти їм не тільки їх позбутися, але й вирости професійно як співачкам і музикантам».

Серед випускниць класу постановки академічного вокалу Т. Ходакової можна відзначити Надію Новосьолову, яка на даний час вже є солісткою Національного театру оперети в Києві; Анастасія Дерун, яка успішно працює за контрактами в різних шоу; Ольга Махлаєва та Маїна Кузнєцова, які ведуть активну концертну діяльність та продовжують педагогічні засади своєї наставниці у викладацькому аспекті.

Зважаючи на значні успіхи своїх учениць та вихованок, варто звернути увагу на професійні здібності педагога та наставника в одному обличчі для своїх студентів. Педагогічна кар'єра Т. Ходакової лише на початку свого розвитку, однак вона має значний потенціал для подальшого розвитку вітчизняної вокальної школи, зокрема Київської.

Висновки. Узагальнюючи особливості вокально-педагогічної роботи Т. Ходакової, слід відзначити натхненність вітчизняного педагога, її віру в вокальне майбутнє України, гордість за своїх студентів, які отримують гідне визнання не лише на теренах батьківщини, але й за кордоном.

Методичні погляди викладача полягають у виконанні усіх вокально-сценічних завдань одночасно: правильне звуковидобування; чітке розуміння літературного тексту твору; виховання навиків сценічної майстерності; навик чути помилки та аналізувати виконання іншими студентами вокальних творів; розумний аналіз власної роботи студентами.

Т. Ходакова продовжує школу С. Мірошниченко і одночасно створює свою власну вокальну школу, яка матиме продовження у нащадках. Методичні принципи педагога та великий сценічний досвід допомагають Т. Ходаковій надавати відповідний багаж знань та вмій вокально-педагогічної майстерності своїм студентам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникеев Ф. Как развить певческий голос / Ф. Аникеев, З. Аникеева. – Кишинев : Штиинца, 1981. – 120 с.
2. Дмитриев Л. В классе профессора М. Э. Донец-Тессейр / Л. Дмитриев. – М. : Музыка, 1974. – 64 с.
3. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М. : Музыка, 2007. – 368 с.
4. Донець-Тессейр М. На вершині світової слави / М. Донець-Тессейр // Олександр Мишуга – король тенорів // [авт.-упоряд. М. Головащенко. – К. : Музична Україна, 2004. – С. 142–145.
5. Донець-Тессейр М. Опыт воспитания сопрано / М. Донець-Тессейр // Вопросы вокальной педагогики: статьи и очерки. – М. : Музыка, 1967. – № 3. – С. 120–133.
6. Малишева Н. О пении / Н. Малишева. – М. : Советский композитор, 1988. – 136 с.
7. Менабени А. Методика обучения сольному пению / А. Менабени. – М. : Просвещение, 1987. – 95 с.
8. Стулова Г. Акустические основы вокальной методики / Г. Стулова. – М. : Ритм, 2015. – 136 с.
9. http://vperedrovenki.ucoz.ru/news/tamara_khodakova_ja_prosto_bystro_begaju/2012-07-19-2024
10. <https://www.youtube.com/watch?v=sYTBMYZHhYI>
11. <https://www.youtube.com/watch?v=XSS0kl72CGk>

REFERENCES

1. Аникеев Ф. Как развить певческий голос / Ф. Аникеев, З. Аникеева. – Кишенев : Штиинца, 1981. – 120 с.
2. Дмитриев Л. В классе профессора М. Э. Донец-Тессейр / Л. Дмитриев. – М. : Музыка, 1974. – 64 с.
3. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М. : Музыка, 2007. – 368 с.
4. Donets-Tesseir M. Na vershyni svitovoi slavy / M. Donets-Tesseir // Oleksandr Myshuha – korol tenoriv // [avt.-uporiad. M. Holovashchenko. – K. : Muzychna Ukraina, 2004. – S. 142–145.
5. Donets-Tesseyr M. Opyt vospitaniya soprano / M. Donets-Tesseyr // Voprosy vokalnoy pedagogiki: stati i ocherki. – M. : Muzyka. 1967. – № 3. – S. 120–133.
6. Malisheva N. O penii / N. Malisheva. – M. : Sovetskiy kompozitor. 1988. – 136 s.
7. Menabeni A. Metodika obucheniya solnomu peniyu / A. Menabeni. – M. : Prosveshcheniye. 1987. – 95 s.
8. Stulova G. Akusticheskiye osnovy vokalnoy metodiki / G. Stulova. – M. : Ritm. 2015. – 136 s.
9. http://vperedrovenki.ucoz.ru/news/tamara_khodakova_ja_prosto_bystro_begaju/2012-07-19-2024
10. <https://www.youtube.com/watch?v=sYTBMYZHhYI>
11. <https://www.youtube.com/watch?v=XSS0kl72CGk>

Статтю подано до редакції 29.09.2017р